

І. В. Мартинюк,
к. е. н., старший викладач кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
ORCID iD: 0000-0002-6361-4232

Є. М. Богатирьова,
к. е. н., старший викладач кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
ORCID iD: 0000-0002-3922-6694

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.6.27

МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

I. Martyniuk,
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Finance, Odessa national economic university, Odessa
Y. Bohatyrova,
PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Finance, Odessa national economic university, Odessa

LOCAL TAXATION IN UKRAINE: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

У статті розглянуто діючий стан та перспективи розвитку місцевого оподаткування в Україні. Здійснено оцінювання фіскальної ролі місцевих податків та зборів за період 2013—2017 рр. Порівняно фіскальну роль місцевих податків України з зарубіжними країнами. Обґрунтовано необхідність вдосконалення системи місцевого оподаткування в Україні з метою підвищення її фіскальної та еколого-економічної ролей. Проаналізовано ринок рекламних послуг України та виявлено тенденції його розвитку. Обґрунтовано доцільність запровадження податку на рекламу. Запропоновано методіку розрахунку податку на рекламу з урахуванням коефіцієнтів, які враховують види реклами. Розраховано потенціальні надходження податку на рекламу та виявлено його фіскальну роль. Обґрунтовано необхідність введення утилізаційного збору в Україні. Запропоновано механізм запровадження утилізаційного збору. Виявлено переваги застосування утилізаційного збору. Оцінено перспективи запровадження податку на рекламу та утилізаційного збору у якості місцевих податків та зборів з метою підвищення фінансової автономії органів місцевого самоврядування та вирішення ряду еколого-економічних проблем.

The article is devoted to investigation of the current situation and trends of local taxation in Ukraine. The fiscal role of local taxation has been investigated for the period of 2013—2017: the dynamics of local tax revenues has been analyzed, their share in local taxes and GDP of Ukraine has been investigated. The fiscal role of property taxes of the world has been revealed. The fiscal role of local taxation has been compared with foreign countries. The necessity of improvement of local taxation has been proved in Ukraine to rise the fiscal, ecological and economic roles of them. The market of advertising services of Ukraine has been analyzed and the tendency of promotion has been reflected. The feasibility of introducing an advertising tax is substantiated. The dynamics of advertising tax revenues has been analyzed for the period of its existence in Ukraine. The method of calculation of advertising tax has been offered, taking into account coefficients, which are connected with types of advertising. The potential revenue for advertising tax has been calculated and its fiscal role has been identified. The necessity of introducing a recycling fee has been proved because of difficult environmental situation, lack of waste collection system, lack of sufficient funding for recycling, undeveloped production system from recycled materials. The mechanism of the introduction of a recycling fee: automatic introduction of recycling fee, introduction of recycling

fee of 7 percent, purposeful use of the fee. The advantages of its application have been proposed. The prospects for introducing a tax on advertising and utilization tax as local taxes and fees have been estimated in order to increase the financial autonomy of local self-government bodies and to solve environmental and economic problems.

Ключові слова: місцеве оподаткування, податок на майно, єдиний податок, податок на рекламу, утилізаційний збір, фіскальна роль.

Key words: local tax, property tax, single tax, advertising tax, recycling fee, fiscal role.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах децентралізації, яка відбувається в Україні, важливим завданням держави є забезпечення органів місцевого самоврядування достатньою кількістю фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення виконання завдань економічного, соціального та екологічного характеру. Одним з важливих джерел фінансових ресурсів місцевих органів влади є місцеві податки та збори, які у розвинених країнах світу складають значну частину надходжень відповідних адміністративно-територіальних одиниць. В Україні місцеві податки та збори не виконують належним чином не тільки фіскальної, але й соціальної та еколого-економічної функцій. Саме тому вважаємо, що така тема є актуальною та потребує подальшого вивчення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми місцевого оподаткування є об'єктом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких: Волохова І., Іванов Ю., Крисоватий А., Опарін В., Письменний В., Соколовська А. та інші. Але незначна фіскальна та еколого-економічна роль місцевих податків в Україні обумовлює необхідність подальших наукових досліджень та розробок з метою вдосконалення системи місцевого оподаткування та механізму їх адміністрування.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є оцінювання сучасного стану місцевого оподаткування України та пошук перспективних шляхів розвитку з метою підвищення його фіскальної та еколого-економічної ролей.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Місцеве оподаткування в Україні пройшло довгий шлях становлення, зазнавало суттєвих змін за весь період незалежності країни, що було обумовлено необхідністю підвищення його фіскальної та регулюючої ролей. До прийняття Податкового кодексу в Україні діяло чотирнадцять місцевих податків та зборів, які не виконували своїх функцій. Прийняття Податкового кодексу сприяло впровадженню кардинальних змін у сфері місцевого оподаткування. Станом на 2019 р. місцевих податків та зборів в Україні налічується чотири: єдиний податок, податок на майно (плата за землю, податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, транспортний податок), туристичний збір та збір за місця для паркування транспортних засобів.

Зміни, які запроваджуються протягом періоду дії Податкового кодексу позитивно впливають на стан місцевого оподаткування. Надходження місцевих податків та зборів до доходної частини місцевих бюджетів щорічно збільшуються, що наведено на рисунку 1.

Дані рисунка 1 свідчать про позитивну динаміку відносно надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів України, особливе збільшення спостерігається у 2015 р. порівняно з 2014 р. Це обумовлено: суттєвим збільшенням надходжень податку на майно; зміненням критеріїв спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності; збільшенням кількості платників єдиного податку, а саме фізичних осіб [2].

Вищезазначені зміни призвели не лише до збільшення надходжень місцевих податків та зборів в абсолютному вираженні, але й до збільшення питомої ваги місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів та ВВП України (рис. 1).

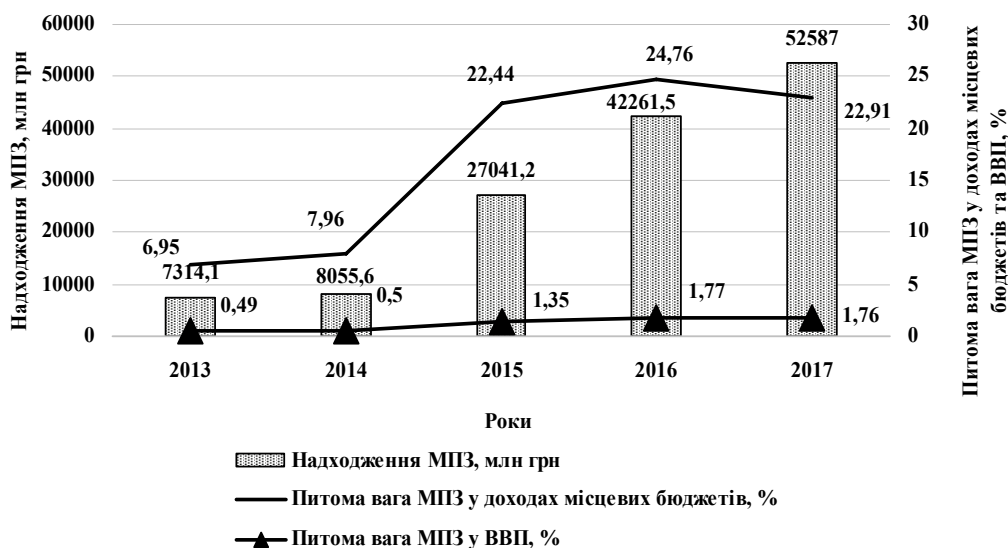

Рис. 1. Динаміка надходжень місцевих податків та зборів та їх питомої ваги у доходах місцевих бюджетів та ВВП України, 2013–2017 рр.

Джерело: побудовано на основі даних [1; 4].

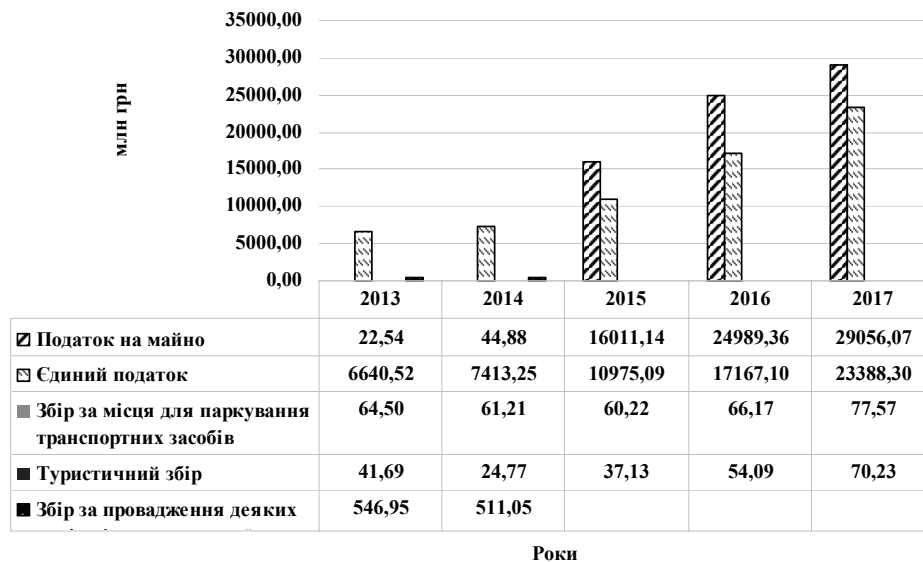

Рис. 2. Динаміка структури місцевих податків та зборів в Україні, 2013–2017 рр., млн грн

Джерело: побудовано на основі даних [1].

Дослідження структури місцевих податків та зборів (рис. 2) надало можливість виявити причини зростання питомої ваги місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів України.

Проведений аналіз свідчить про суттєву зміну структури місцевих податків та зборів у 2015 р. Зміни пов'язані з:

- ліквідацією збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності;

- виключенням плати за землю зі складу загальнодержавних податків та віднесенням її до складу місцевого податку на майно;

- віднесенням до єдиного податку четвертої групи податку з сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній календарний рік дорівнює або перевищує 75 %. До 2015 року це був фіксований сільськогосподарський податок, надходження якого до бюджету були незначними (у 2014 р. надходження фіксованого сільськогосподарського податку склали 122,24 млн грн, у 2015 р. надходження єдиного податку четвертої групи збільшились у 16,5 разів та склали 2024, 23 млн грн [1]). Суттєве зростання його надходжень у складі єдиного податку обумовлено застосуванням коефіцієнту індексації нормативної грошової оцінки під час його розрахунку. До цього часу нормативна грошова оцінка враховувалася станом на 1995 рік.

Варто відмітити, що податок на майно відіграє найважливішу роль серед місцевих податків та зборів протягом 2015–2017 рр., його питома вага у надходженнях місцевих податків та зборів складає у середньому за цей період 57,86 %. Водночас, як питома вага місцевого податку на майно у надходженнях місцевих податків та зборів у світі в цілому за даними британської аудиторської компанії Ernst & Young складає 76,4 % у 2017 р. [3, с. 7]. Дослідження не лише місцевого податку на майно, але й загальнодержавного, надало змогу виявити, що податок на майно посідає перше місце серед загального обсягу загальнодержавних та місцевих податків та складає 38,9 % [3, с. 3]. Надходження податку на майно в Україні у 2017 р. збільшились порівняно з 2016 р. на 16,27 %, у світі в цілому — на 3,9 % [3, с. 7].

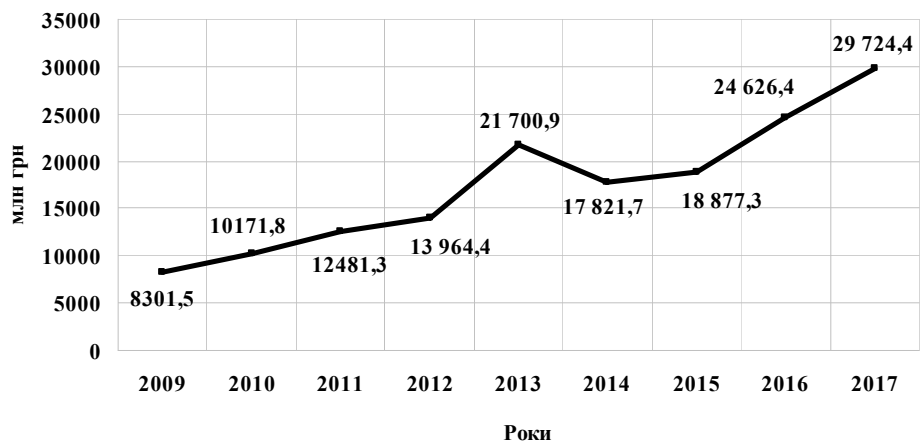

Рис. 3. Динаміка обсягу наданих рекламних послуг в Україні, 2009–2017 рр., млн грн

Джерело: побудовано на основі даних [4].

Проведений аналіз місцевого оподаткування свідчить про зростання фіскальної ролі місцевих податків, але порівняння питомої ваги місцевих податків у доходах місцевих бюджетів України з аналогічними даними зарубіжних країн, свідчить про необхідність подальшого пошуку шляхів вдосконалення місцевого оподаткування країни.

Перспективою розвитку місцевого оподаткування, на наш погляд, є повернення податку на рекламу, який було скасовано із запровадженням Податкового кодексу України. На сьогоднішній день у період інформатизації суспільства, реклама відіграє велику роль (рис. 3), саме тому, ми вважаємо, податок на рекламу буде не лише важливим фіскальним інструментом, але й важелем соціально-економічного регулювання.

Наведені дані свідчать про стабільну позитивну тенденцію до збільшення надання рекламних послуг. Виняток складає лише 2014 р., що обумовлено спадом ділової активності. Обсяг надання рекламних послуг в Україні за аналізований період збільшився майже у 4 рази, що зайвий раз підкреслює актуальність та перспективність запровадження податку на рекламу.

Проаналізуємо динаміку надходжень податку на рекламу за часи його існування до місцевих бюджетів України та його частку у податкових надходженнях, що наведено на рисунку 4.

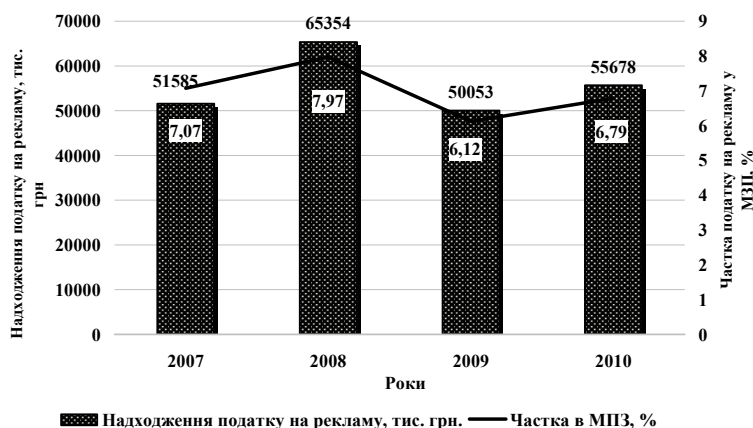

Рис. 4. Динаміка надходжень податку на рекламу та його частка у надходженнях місцевих податків та зборів України, 2007–2010 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних [1].

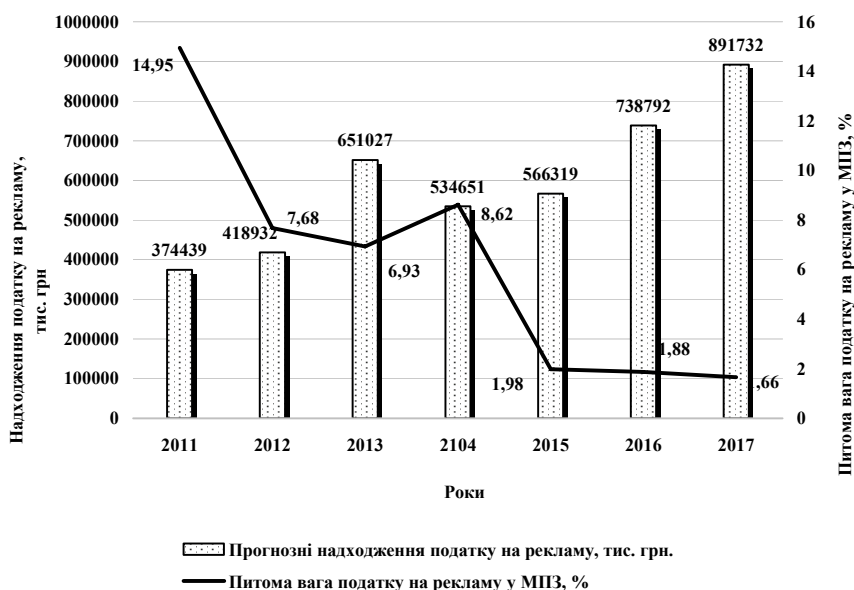

Рис. 5. Динаміка прогнозних надходжень податку на рекламу та його питомої ваги у місцевих податках та зборах України, 2011–2017 рр.

Джерело: розраховано та побудовано на основі даних [1; 4].

Дані рисунка 4 свідчать, що податок на рекламу займає суттєве значення серед надходжень місцевих податків та зборів, та складає майже 7%. Нормативна ставка податку на рекламу була передбачена Декретом КМУ "Про місцеві податки і збори" у розмірі, що не перевищує 0,1 % від вартості послуг за розміщення одноразової реклами та 0,5 % — за розміщення реклами на тривалій термін [5].

З метою прогнозування надходжень податку на рекламу припустимо, що обсяг наданих рекламних послуг в Україні складається як з одноразової, так і з реклами, розміщеної на тривалій термін, у співвідношенні 50 % на 50 %. Збереження ставок податку на рекламу на тому ж рівні, сприяли б збільшенню надходжень до місцевих бюджетів у середньому на 6,24% (рис. 5).

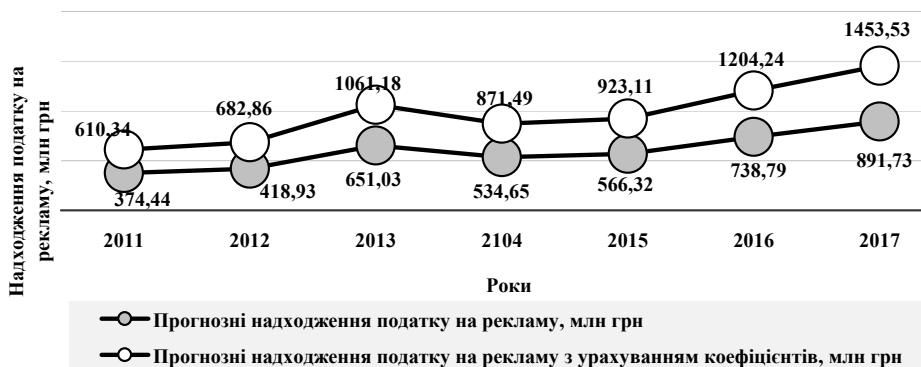

Рис. 6. Динаміка прогнозних надходжень податку на рекламу, 2011–2017 рр., млн грн

Джерело: розраховано та побудовано на основі даних [4].

Варто відмітити, що починаючи з 2015 р., незважаючи на зростання надходжень податку на рекламу, його питома вага у надходженнях місцевих податків і зборів суттєво знизилась би через вищезазначену зміну структури місцевих податків та зборів.

Проведений аналіз стану ринку рекламних послуг свідчить про його розвиток та вдосконалення. Це, на наш погляд, є вагомим аргументом щодо повернення податку на рекламу до складу місцевих податків. Впровадження податку на рекламу є важливим інструментом регулювання ринку рекламних послуг, а також доцільним кроком щодо збільшення фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Ставка податку на рекламу повинна бути диференційована не лише залежно від тривалості розміщення реклами (0,5 % — за розміщення реклами на тривалій термін, 0,1 % — від вартості послуг за розміщення одноразової реклами), але й залежно від виду рекламних послуг.

Дослідження ринку рекламних послуг сприяло виявленню найбільш та найменш розповсюдженої реклами, а саме: найбільший обсяг наданих рекламних послуг на телебаченні (52,19 % станом на 2017 р.), на другому місці — зовнішня реклама (16,11 % станом на 2017 р.), на третьому місці — інтернет реклама (15,28 % станом на 2017 р.), на четвертому — всі інші види реклами (16,12 % станом на 2017 р.) [6]. Вважаємо доцільним введення коефіцієнтів у методику розрахунку податку на рекламу залежно від виду реклами, а саме:

- 1) на телебаченні — 2;
- 2) зовнішня реклама — 1,5;
- 3) інтернет реклама — 1,2;
- 4) інші види реклами — 1.

Прогнозування надходжень податку на рекламу з урахуванням запропонованих коефіцієнтів наведено на рисунку 6.

Наведені дані підтверджують доцільність застосування запропонованих коефіцієнтів та вказують на потенціал збільшення фінансових можливостей місцевих органів влади.

Наступним кроком щодо побудови ефективної системи місцевого оподаткування є запровадження утилізаційного збору. Така пропозиція обумовлена, перш за все, не потребою у збільшенні джерел фінансових ресурсів місцевих органів влади, а:

- 1) складною екологічною ситуацією, обумовленою накопиченням відходів у навколишньому природному середовищі;
- 2) відсутністю налагодженої системи збору відходів;
- 3) відсутністю достатнього фінансування переробної сфери;
- 4) нерозвиненістю системи виробництва товарів з вторинної сировини.

Пропозиції щодо запровадження утилізаційного збору нами висувалися раніше [7]. Але досі в цьому напрямку не було здійснено жодних кроків. Механізм запровадження утилізаційного збору такий:

- 1) автоматичне введення утилізаційного збору на неекологічні товари;
- 2) введення ставки утилізаційного збору на рівні 7% від вартості неекологічного товару [7];
- 3) цільовий характер утилізаційного збору, що передбачає використання надходжень такого збору виключно на заходи зі збору неекологічних товарів та їх утилізацію або повторну переробку;
- 4) віднесення утилізаційного збору до місцевих зборів обов'язкового характеру.

Запровадження утилізаційного збору сприятиме вирішенню не лише ряду складних екологічних питань, але й збільшенню фінансових можливостей місцевих органів влади у сфері покращення стану навколишнього природного середовища.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження діючого стану місцевого оподаткування в Україні свідчить про позитивну дина-

міку розвитку місцевого оподаткування та наявність перспективних потенціальних джерел збільшення обсягів місцевих податків та зборів. Важливим є те, що запровадження запропонованих місцевих податків та зборів (податок на рекламу та утилізаційний збір) вирішуватиме не лише фінансові питання, які будуть сприяти розширенню фінансової автономії органів місцевого самоврядування, але й складні соціально-економічні та екологічні проблеми, які наявні на територіях адміністративно-територіальних одиниць країни.

Література:

1. Виконання Державного бюджету України / 2007—2017 / Річний звіт / [Електронний ресурс] / Державна казначейська служба України. — Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=185635>
2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект "Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження", USAID. — К., 2016. — 80 с.
3. Andrew Phillips Total state and local business taxes // State-by-state estimates for fiscal year 2017// Andrew Phillips/ November 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-total-state-and-local-business-taxes/\\$FILE/ey-total-state-and-local-business-taxes.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-total-state-and-local-business-taxes/$FILE/ey-total-state-and-local-business-taxes.pdf)
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-93>
6. Об'єм рекламно-комунікаційного ринку України 2018 и прогноз на 2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://mmr.ua/show/obiem_reklamnokomunikatsionnogo_rynka_ukrainy_2018_i_prognoz_obiemov_rynka_2019
7. Мартинюк І.В. Утилізаційний збір для неекологічних товарів / І.В. Мартинюк, О.Ю. Дубовик // Агросвіт. Науково-практичний журнал. ТОВ. "ДКС Центр" — 2014. — 8. — С. 37—42.

References:

1. The official site of State Treasury Service of Ukraine (2018), "Report on the State Budget of Ukraine 2002-2017", available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=18563> (Accessed 3 May 2019).
2. Zubenko, V. V. Samchyn'ska, I. V. and Rudyk, A. Yu. (2016), Biudzhetyj monitorynh: Analiz vykonannia biudzhetu za 2016 rik [Budget monitoring: Analysis of budget execution for 2015], IBSED, Proekt "Zmitsnennia mistsevoi finansovoi initsiatyvy (ZMFI-II) vprovadzhenia", USAID, Kyiv, Ukraine.
3. Phillips, A. (2018), "Total state and local business taxes. State-by-state estimates for fiscal year 2017", [Online], available at: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-total-state-and-local-business-taxes/\\$FILE/ey-total-state-and-local-business-taxes.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-total-state-and-local-business-taxes/$FILE/ey-total-state-and-local-business-taxes.pdf) (Accessed 8 May 2019).
4. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (Accessed 28 April 2019).
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (1993), Resolution "About local taxes and fees", available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 22 April 2019).
6. MMR (2019), "Volume of advertising and communication market of Ukraine 2018 and forecast for 2019", available at: https://mmr.ua/show/obiem_reklamnokomunikatsionnogo_rynka_ukrainy_2018_i_prognoz_obiemov_rynka_2019 (Accessed 4 May 2019).
7. Martyniuk, (2014), I. "Recycling fee for nonecological goods", AgroSvit. Scientific and practical journal, vol. 8, pp. 37—42.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2019 р.